

УДК 657.372.3

Трачова Д.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Таврійський державний агротехнологічний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ФОРМУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОГО ФОНДУ ПІДПРИЄМСТВА

THE ROLE OF REGULATORY POLICY IN THE AREA OF FORMATION OF THE AMORTIZATION FUND OF THE ENTERPRISE

У статті проаналізовано складники державної регуляторної політики в частині формування амортизаційного фонду підприємства. Визначено ключову роль бухгалтерського обліку в процесі формування амортизаційної політики підприємства. Доведено, що на амортизаційну політику підприємства впливають не тільки державні контролюючі та нормотворчі органи і безпосередньо суб'єкти підприємницької діяльності, а й науково-дослідні установи, розробники та виробники засобів праці. Визначено, що нині амортизаційна політика переважної більшості підприємств носить номінальний характер і не виконує функції забезпечення інноваційного розвитку виробництва. На підставі проведеного аналізу запропоновано важелі впливу держави на процес формування амортизаційної політики підприємства.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, фінансово-кредитні важелі розвитку підприємства, державне регулювання, оновлення основного капіталу, методологія обліку.

В статье проанализированы составляющие государственной регуляторной политики в части формирования амортизационного фонда предприятия. Определена ключевая роль бухгалтерского учета в процессе формирования амортизационной политики предприятия. Доказано, что на амортизационную политику предприятия влияют не только государственные органы и непосредственно субъекты предпринимательской деятельности, но и научно-исследовательские учреждения, разработчики и производители средств труда. Определено, что в настоящее время амортизационная политика подавляющего большинства предприятий носит номинальный характер и не выполняет функции обеспечения инновационного развития производства. На основании проведенного анализа предложены рычаги влияния государства на процесс формирования амортизационной политики предприятия.

Ключевые слова: амортизация, амортизационная политика, финансово-кредитные рычаги развития предприятия, государственное регулирование, обновление основного капитала, методология учета.

The article analyses components of the state regulatory policy in the area of formation of the company's amortization Fund. Identified the key role of accounting in the process of forming an enterprise's depreciation policy. It has been proven that the enterprise's depreciation policy is influenced not only by state bodies and business entities, but also research institutions, developers and manufacturers of tools. Determined that currently, the depreciation policy of the overwhelming majority of the companies is nominal and is not responsible for ensuring innovative development of production. On the basis of the analysis proposed levers of state influence on the process of formation an enterprise's depreciation policy.

Keywords: depreciation, depreciation policy, financial and credit levers of enterprise development, state regulation, renewal of fixed capital, accounting.

Постановка проблеми. Амортизаційна політика підприємства значною мірою відображає політику держави, оскільки базується на принципах, методах і нормах амортизаційних відрахувань, затверджених законодавчими і нормативними актами України Кабінету Міністрів.

Нині на багатьох підприємствах спостерігається нецільове використання амортизаційних відрахувань, переважно підприємства використовують їх для задоволення поточних господарських потреб, не завжди пов'язаних з оновленням основних фондів. Альтернативні розрахунки щодо використання амортизаційних відрахувань підприємствами не проводяться.

Проблема формування власних ресурсів для інвестування в оновлення необоротних активів піднімається багатьма вченими різних напрямів економіки. Однак механізм формування і накопичення амортизаційних

відрахувань належить до бухгалтерського обліку підприємства, так само, як і інформаційні масиви, які використовуються державою для регулювання та контролю формування амортизаційного фонду підприємства. Таким чином, бухгалтерському обліку повинна відводитися ключова роль у регулюванні цього питання. Суб'єктам господарювання та державі потрібна нова методологія нарахування, накопичення та використання амортизаційних відрахувань підприємства, яка забезпечувала і стимулювала би не просте, а інноваційне відтворення необоротних активів підприємства.

На жаль, амортизаційна політика, що склалася, не повністю відповідає можливостям інноваційної стратегії переобладнання підприємств і не може стати стимулюючим чинником економічного розвитку країни. Проблема полягає в тому, що прийнята в Україні амортизаційна політика визначається державою і не

передбачає участі в її формуванні всіх ланок економічної системи, що мають відношення до життєвого циклу основних засобів. У результаті цього не враховуються багато чинників, які характеризують споживчі властивості й особливості функціонування засобів праці: показники якості, фізичний і моральний знос, умови та режим експлуатації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук ефективних шляхів формування амортизаційної політики неможливий без розгляду суті та ролі амортизації, чому присвячені праці таких учених, як: Брошенко О.В., Гудзь О.Є., Жердев С.В., Караваєва Н.І., Крапля І.В., Кленін О., Олійник О.В., Партин Г.О., Правдюк О.Л., Проданчук М.А., Чорнявська Т.М. [1–9].

Незважаючи на різноманіття теоретичних і методологічних підходів до теми дослідження, багато питань, що стосуються складників державної регуляторної політики в частині стимулювання формування амортизаційного фонду підприємства, недостатньо висвітлені, зокрема питання якості засобів праці та вплив амортизаційної політики на інноваційні процеси в країні.

Матеріал статті базується на застосуванні методів статистичних досліджень, системного підходу, методів порівняння та угруповань, узагальнення і систематизації, аналізу і синтезу.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз певних важелів амортизаційної політики на макrorівні, що впливають на ступінь оновлення основного капіталу та прискорення НТП, створюють сприятливий інвестиційний клімат в країні, вдосконалюють податкову систему.

Вклад основного матеріалу дослідження. Державна амортизаційна політика нині не виконує свою головну функцію – забезпечення відтворення основних

засобів, що призводить до кризового стану об'єктів основних засобів на підприємствах. Потенціал амортизаційного фонду як джерело інвестиційних ресурсів не використовується повністю.

Роль власних засобів підприємств у поживленні інвестиційної активності стає все вагомішою, що потребує від держави відповідної уваги до створення сприятливих умов для формування достатніх фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання. Амортизаційна політика держави у цьому аспекті має сприяти забезпеченню необхідного оновлення основних фондів промислових підприємств з урахуванням умов відтворення та стану ринкової кон'юнктури, які склалися в державі, і тим самим підвищувати їх конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на світових ринках.

Однак під час формування амортизаційної політики підприємства ключові ролі відіграють не тільки держава (у вигляді нормативного регулятора) і підприємство (у межах дозволеної нормативним регулюванням варіабельності облікових норм), а й розробники засобів праці та науководослідні установи, які є генераторами нормативного регулювання взаємовідносин суб'єктів підприємництва.

Розробники засобів праці не мають постійного зворотного зв'язку зі споживачами, що не дає змоги правильно визначити економічно обгрунтовані строки використання техніки. У практиці роботи підприємств спостерігається використання основних засобів за межами нормативного строку служби, водночас окреме обладнання передчасно списується.

Втрачено контроль над строками корисного використання основних засобів, що призвело до втрати їх справедливої вартості та різкого зменшення амортизаційного фонду.

Рис. 1. Вплив державного регулювання на формування амортизаційної політики підприємства

Амортизаційна політика, що склалася, знижує інтерес науково-дослідних і проектно-конструкторських організацій до проблеми довговічності, що негативно впливає на рівень якості засобів праці та на інноваційні процеси в країні. Схематично негативні чинники державного регулювання амортизаційної політики підприємства та напрями їх перетворення наведено на рис. 1.

В умовах ринкової економіки підприємств самостійно визначає інноваційну політику. Підприємство може замінити зношену техніку на нову аналогічного призначення, підтримувати в робочому стані чи модернізувати застаріле обладнання, придбати нову техніку, призначену для заміни раніше освоєної, або принципово нове обладнання, що не має аналогів ні у виробництві, ні в споживанні.

При цьому слід зазначити, що господарюючий суб'єкт зацікавлений змінити старе обладнання новим лише у тому разі, якщо вартість останнього на одиницю корисного ефекту нижча, принаймні не вища від старого обладнання. Тільки в таких умовах застосування технічного переобладнання може бути корисним для підприємця і суспільства.

Одним із найважливіших економічних важелів у цьому плані є амортизація. Завищення і заниження норм амортизації може мати як позитивний, так і негативний вплив на господарську діяльність підприємств і суспільного виробництва в цілому. Визначено, що єдиним показником, яким підприємства можуть варіювати нині під час формування амортизаційного фонду, є вартість основних засобів. Однак ця маневреність дуже обмежена нормативною документацією.

Дослідження методики формування амортизаційної політики підприємств дало змогу виявити багато спільних рис. Так, об'єктом амортизації для цілей бухгалтерського обліку є вартість, яка амортизується (крім вартості землі і незавершених капітальних інвестицій). Нарахування амортизації здійснюється переважно прямолінійним методом протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який устанавлюється підприємствами у разі визнання цього об'єкта активом (зарахування на баланс), і починається з місяця, наступного за місяцем, в якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання і введений в експлуатацію, та припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів. Нарахування амортизації призупиняється на період реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання і консервації об'єкта основних засобів, оформлених відповідним наказом по підприємству.

Строк корисного використання основних засобів для переважної більшості підприємств визначається для придбаних (створених) основних засобів комісією, створеною на кожному підприємстві (під час уведення в експлуатацію обладнання) і робочою комісією (під час уведення в експлуатацію будівельних об'єктів) відповідно до вимог п. 24 П(С)БО 7. Під час визначення строку враховують очікувані умови використання основного засобу підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності, передбачуваний фізичний і моральний знос, правові або подібні обмеження термінів використання та інші фактори.

Діапазон строків корисного використання варіюється для:

- будівель, споруд та передавальних пристроїв – від 20 до 40 років;
- машин та обладнання – від 5 до 12 років;
- транспортних засобів – від 6 до 10 років;
- інструментів, приладів та інвентарю – від 3 до 6 років;
- обчислювальної та копіювальної техніки – від 3 до 6 років;
- іншої офісної техніки – від 3 до 6 років;
- меблів офісних – від 6 до 10 років;
- інших необоротних матеріальних активів – від 3 до 6 років.

Строк корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів може переглядатися підприємством у разі зміни очікуваних економічних вигід від його використання. Ліквідаційна вартість основних засобів дорівнює нулю для розрахунку амортизаційних відрахувань. У разі відчуження основних засобів ліквідаційна вартість визначається за експертною оцінкою. Очевидно, що такий підхід до формування амортизаційної політики є номінальним і амортизаційна політика не виконує жодної з необхідних функцій.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для зміни тенденції номінального формування амортизаційного фонду підприємств необхідний вплив держави на його амортизаційну політику. Основними елементами формування амортизаційної політики на макrorівні, які повинні бути реалізовані, є:

- економічно доцільні терміни корисного використання основного капіталу. Термін корисної служби основного капіталу повинен урахувати передбачуваний фізичний і моральний знос, очікуваний об'єм використання основного капіталу, юридичні та інші обмеження на його використання;

- ефективні механізми нарахування амортизації. Створення умов для використання найбільш сприятливого й оптимального варіанту нарахування амортизації виходячи із цілей і завдань розвитку національної економіки (зняття обмежень на використання окремих методів амортизації);

- створення умов, що забезпечують цільове використання амортизаційних відрахувань. Використання постійного джерела фінансування відтворення у вигляді амортизаційних відрахувань з найвищою віддачею і створення на державному рівні сприятливих умов для реалізації цього завдання (поліпшення інвестиційного клімату, захист основного капіталу від дії негативних економічних явищ та ін.);

- податкове стимулювання прискорення оновлення основного капіталу. Можливість варіювання методами нарахування амортизації і регулювання розміру прибутку і податків залежно від фінансового стану господарського суб'єкта;

- методичне керівництво розробкою і реалізацією амортизаційної політики. Підготовка пакету нормативно-правової документації, керівництво процесами впровадження нових методів нарахування амортизації, обліку і складання звітності на державному, регіональному і місцевому рівнях управління;

- оперативний моніторинг реалізації амортизаційної політики держави. Отримання відомостей, необхідних для оцінки амортизаційної політики, що проводиться, узагальнення і підготовка звітних матеріалів і пропозицій щодо її вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Жердев Є.В. Методичні засади формування амортизаційної політики на підприємствах / Є.В. Жердев // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-zasadi-formuvannya-amortizaciynoi-politiki-na-pidприємствah.html>.
2. Олійник О.В. / Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал / О.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/finansovo-kreditni-vazheli-efektivnogo-vidtvorennya-silskogospodarskogo-virobnictva.html>.
3. Кленін О. До питання впливу реформування державної амортизаційної політики в Україні на процес відтворення капіталу промислових підприємств / О. Кленін // Вісник економічної науки України. – 2006. – № 2. – С. 109–112.
4. Крапля І.В. Прискорена амортизація як елемент облікової політики акціонерного товариства АПК / І.В. Крапля // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/priskorena-amortizaciya-yak-element-oblikovoi-politiki-akcionernogo-tovaristva-apk.html>.
5. Караваева Н. Налоговое стимулирование инвестиций: опыт США / Н. Караваева // Налог. – 1995. – № 7. – С. 4–6.
6. Гудзь О.Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / О.Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/dzherela-formuvannya-finansovih-resursiv-silskogospodarskih-pidприємств.html>.
7. Правдюк О.Л. Сутність, завдання та контур фінансової політики в аграрній сфері економіки / О.Л. Правдюк // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/sutnist-zavdannya-ta-kontur-finansovoi-politiki-v-agrarniy-sferi-ekonomiki.html>.
8. Проданчук М.А. Стратегічне управління витратами аграрних підприємств / М.А. Проданчук // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/strategichne-upravlinnya-vitratami-agrarnih-pidприємств.html>.
9. Партин Г.О. Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства / Г.О. Партин // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 124–133.
10. Чорнявська Т.М. Облікова політика підприємства як фактор управління доходами і фінансовими результатами діяльності / Т.М. Чорнявська // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/oblikova-politika-pidприємства-yak-faktor-upravlinnya-dohodami-i-finansovimi-rezultatami-diyalnosti.html>.